

ELSA

1999 METŲ PABAIGOJE VIENA UPSALOS UNIVERSITETO etnologė paskelbė ieškanti žmonių šiuolaikinės švedų visuomenės mentaliteto istorijos tyrimams. Reikėjo nedelsti, nes tinkamų kandidatų gretos retėjo.

Tuo metu Elsa Juhanson buvo dvidešimt devynerių. Ji parašė etnologei laišką, kuriame papasakojo apie savo tėvą – į pensiją išėjusį meistrą, kurio gyvenimas, pasak dukters, buvo pernelyg apsnūdęs ir grimzdo užmarštin Velingbyje, Stokholmo šiaurės vakarų priemiestyje, kur jo gebėjimų niekam nereikėjo.

Mergina rašė, kad tėvas taip puikiai tinka tyrimų projektui, jog pats niekada nesugalvotų pasisiūlyti. „Toks savęs vertinimas tikriausiai eliminuotų galimybę pasiekti jūsų tikslus. Atranka būtų nevisavertė, jei dirbtumėte tik su tais, kurie patys manosi atitinką aprašymą.“

Elsa buvo lingvistikos mokslų doktorantė, todėl pati susidurdavo su tyrimų metodikos problematika.

Po trijų savaikių atėjo etnologės atsakymas – moteris norėjo surengti bandomąjį susitikimą su Ragnarū Juhansonu. Tik tada Elsa papasakojo apie sumanymą tėčiui. Šis dvejavo ir buvo neigiamos nuomonės, tačiau dukra to tikėjosi ir buvo sugalvojusi, kaip jį sudominti. Mergina paaiškino, kad

tai susiję su ankstesniu Švedijos įvaizdžiu, kai šalis pasaulyje laikyta pavyzdžiu kitoms, ir šlovinga jos praeitimi, kurios nedidele, bet svarbia dalimi buvo ir jis.

„Jei galiu kuo nors prie to prisidėti, tada tai gal ir geras dalykas, – pasakė tėvas. – Nors ir nesuprantu, ką naujo galėčiau pasakyti mokslininkei.“

Elsa parašė etnologei ir pasiūlė susitikti Velingbyje esančioje cukrainėje „Pallas“, kuri gyvavo nuo 1954 metų, – tada buvo įkurtas šis priemiestis ir žmonės iš įvairiausių vietų važiuodavo čia pažiūrėti dabartyje egzistuojančios ateities gyvenvietės, kurioje buvo apgalvota kiekviena funkcionali ir elegantiška detalė ir atsižvelgta į visumos poveikį demokratiškam žmogui.

Kai trimis minutėmis pavėlavusi etnologė dairėsi patalpoje, Elsa su Ragnaru sėdėjo įsitaisę tamsiame kampe. Mergina kilstelėjo ranką, norėdama parodyti, kur jie yra.

– Gal metro vėlavo? – ištarė dirstelėjęs į laikrodį Ragnaras. – Šiuo metų laiku ant bėgių prikrenta lapų.

Etnologė užsisakė prie prekystalio latės ir pirmą pasitaikusių bandelę, kurią išsirinko vos užmetusi žvilgsnį į vitriną. Kai nešina padėklą pagaliau atskubėjo prie stalelio, kava suteliūškavo ir išsiliejo ant bandelės, visiškai ją suga-dindama.

Ragnaras atsistojo ir ištiesė ranką. Vyras buvo aukštas, bet gunktelėjęs.

– Ragnaras Juhansonas.

Elsa tikėjosi, kad mokslininkė bus pakankamai pastabi ir

atkreips dėmesį į mažas, bet svarbias detales: aiškiai ir drąsiai ištartą vardą, tarsi neginčijamą teiginį, kurį vis dėlto reikia apginti. Taip pat į ištiestą ranką. Tokias turėjo tik nagingi žmonės: toli nuo smiliaus nutolęs nykštys ir nepriekaištingai apvalias riešukučias galintis suformuoti delnas.

Mergina nebuvo tikra, ar etnologė pastebėjo tai, ką turėjo pamatyti. Atrodė nepasiruošusi ir rausėsi ant peties kabina-
moje rankinėje, ieškodama bloknoto ir rašiklio.

Priešais Ragnarą gulėjo morengas, į kurį šis vėl įniko vos atsisėdęs. Darė tai susikaupęs ir nekantraudamas – ne visai įprasta saldumyną pamačiusių suaugusiųjų elgsena.

– Turėjau atvažiuoti anksčiau, – nutaisiusi nelaimingą miną ištarė tyrėja. – Norėjau jus pavaišinti.

Ji antrą kartą pagavo Ragnarą Juhansono žvilgsnį, kuria-
me nematė net menkiausio naudos siekio.

– Ar tokiu atveju sumokėtų Stokholmo universitetas?

– Upsalos.

– Tada tai mokesčių mokėtojų pinigai.

Panašiau į pamąstymų išvadą nei į klausimą.

– Kodėl būtent šiandien mokesčių mokėtojai turėtų mo-
kėti už mano užkandžius?

Klausė nuoširdžiai susidomėjęs, tarsi spręsdamas galvo-
sūkį ir ieškodamas pagalbos.

Etnologė atrodė suglumusi.

– Lankotės čia kasdien? – paklausė ji.

– Ne.

Dabar Ragnaras dorojo paskutinį morengo trečdalį. Valgė
taip pat rūpestingai kaip ir pirmąsias dalis.

– Tačiau kavą geriu kasdien.

Kalbėjo tempdamas žodžius ir tokiu balsu, tarsi jam būtų visiškai neįdomu. Elsa pagalvojo, kad viešnia niekaip negalėjo žinoti, jog lėtą kalbėjimą galima paaiškinti: prieš ką nors sakydamas Ragnaras Juhansonas viską atiduodavo įvertinti vidinei kontrolei, kuri prižiūrėjo, kad iš lūpų neišstruktų jokių neapgalvotų, nenuoširdžių ar nelogiškų žodžių.

Mažais kąsneliais valgydamas pyragaitį dešine kėle prie burnos arbatinį šaukštelį, o kairę laikė išgaubęs po juo. Po kiekvieno kąsnio gurkštelėdavo juodos kavos. Skanėsto do- rojimo ir kavos gėrimo procese nebuvo nė kruopelės neapi- brėžtumo, tik retai sutinkamas sistematikos ir pasimėgavi- mo derinys.

Mokslininkė vos kartą abejingai atsikando savo sulieto kepinio.

– Nusipirkote Karlsbado bandelę? – paklausė Elsa.

Moteris pažvelgė į šią ir pasukiojo rankoje, tarsi ieškoda- ma parašyto pavadinimo.

– Gali būti, – atsakė. – Nežinau. Tiesiog išsirinkau gražiai atrodančią.

– Taip, – ištarė sau Ragnaras Juhansonas. – Karlsbado gardžios. Tokios, sakyčiau, netąsios.

– Iš tiesų labiau primena sluoksniuotą pyragaitį nei bande- lę, – pastebėjo dukra. – Arba tarpinis variantas tarp sluoks- niuoto pyragaičio ir įprastos kvietinės bandelės.

Ragnaras linktelėjo ir pridūrė:

– Tačiau sluoksniuoti labai riebus. Tai negerai.

– Ar būtina taip smulkiai klasifikuoti? – paklausė etnolo- gė ir pasižymėjo.

– Reikia žinoti, ką valgai, – atsakė vyriškis.

– Gebėjimas pažinti, atskirti, rūšiuoti ir diferencijuoti yra visas ekspertizes vienijantis bruožas, – pridūrė Elsa, nutaisiusi reikšmingą, šiek tiek ironišką šypsena. Ji puikiai žinojo, kad akademiniuose sluoksniuose, kuriems abi su etnologue priklausė, tuo klausimu nebuvo vieningos nuomonės.

Tada tyrinėtoja pristatė savo darbo temą. Ji norėjo rašyti apie XX amžiaus Švedijos liaudies namus*, kurie atliko klasinio mobilumo ir mentalizacijos procesų arenos vaidmenį. Kol kas kalbėta tik apie bandomąją studiją – finansavimas nebuvo užtikrintas.

Ragnaras įsmeigė tuščią žvilgsnį į Velingbio aikštę.

– Skamba sudėtingai, – ištarė tarsi būdamas labai toli nuo tos vietos.

Mokslininkė paaiškino, kad nors tema kirbėjo jos viduje kažkur labai giliai, jai tai vis tiek nedavė ramybės. Sakė, kad tyrinėtoja negali būti metafizikė, – tokiam darbui tinka tik griežtai empiriniai duomenys, nors tuo pat metu turinti pasikliauti intuicija, kad išsiaiškintų, kur ieškoti tų empirinių įrodymų. Žinojo, kad tai, kas ją domina, egzistuoja ir yra svarbu.

Ragnaras pažvelgė į ją ir mandagiai, bet šaltokai pasakė, kad padėti tokiais sudėtingais klausimais, deja, negalės.

– Kiek kartų per dieną geriate kavą?

Klausimas priminė nežinia kam užmestą kabliuką nesitikint vertingo laimikio, bet vyras pateikė tikslius duomenis:

– Tris. Dešimtą valandą, antrą ir prieš eidamas gulti.

– Kasdien?

* Liaudies namai – Švedijoje sutinkamas terminas, reiškiantis saugią visuomenę, kurioje rūpinamasi visais piliečiais (čia ir kitur – *vert. past.*).

- Su skanėstais, – papildė Elsa. – Visada su skanėstais.
- Ak, praryju vieną kitą sausainiuką, bet ne daugiau...
- O prieš naktį geriama kava netrukdo?
- Dėl miego niekada neturėjau problemų.
- Kaip tik be kavos negali užmigti, – pastebėjo dukra. –

Karčios, visą dieną prastovėjusios aparate su filtru.

– Mano kava kuo puikiausia. Tai šiais laikais atsirado visokių keistenybių. Aparatai braška, šnypščia, ūžia ir dunda taip, kad neįmanoma susikalbėti, o išeina nė kiek ne geresnė, ir aiškiai per mažai organizmui.

Elsa užsiminė etnologei, kad nutarus rašyti šia tema nederėtų pamiršti blaivybės įtakos švedų valstiečių kavos gėrimo tradicijoms:

– Baiminantis stipriųjų gėrimų poveikio darbštumui ir darbo našumui, reikalingas kitas atsipalaidavimo ir laimės šaltinis. Taip pradėtos reguliariai rengti visuotinės kavos pertraukėlės su septynių rūšių užkandžiais.

– Taip manote? – susimąsčiusi paklausė tyrėja.

Akivaizdu, kad nieko apie tai nenučiuokė. „Gal yra kilusi iš kitokių tradicijų namų? – mąstė Elsa. – Tokių, kur kava su užkandžiais nebuvo ritualizuota, kur prie maisto geriamas raudonasis vynas, o paskiau espresas su gausiai kakava įdarytais šokoladiniais saldainiais?“ Elsa ir pati dabar taip gyveno.

– Taip, tikrai manau.

Ragnaras Juhansonas sėdėjo paskendęs mintyse. Vieną ranką buvo pasidėjęs ant kelių, kitą – ant stalo. Atrodė kiek nerangus.

Elsa paskambino Ragnarui ir papasakojo, kad iš etnologės paskelbto tyrimų projekto nieko nebus.

Tuo metu vyriškis jau buvo pamiršęs susitikimą cukrainėje „Pallas“ ir visiškai nesuko dėl to galvos. Kai iš mandagumo pasidomėjo, kodėl taip įvyko, dukra pasakė, kad paaiškinti nelengva.

– Atsakymas gali būti ilgas ir trumpas. Ilgasis toks: jos vadovai nuo pat pradžių kritikavo sumanymą ieškoti ir atkurti esminius vadinamosios tikrovės už diskurso ribų momentus.

– Skamba painiai. Ką tai reiškia?

– Pavyzdžiui, liaudies namai, kuriuos ji, pasitelkdama tavo pavyzdį, norėjo aprašyti lyg tam tikrą dvasinę būseną...

– Na?

– Jų nėra. Liaudies namai neegzistuoja.

Ragnaras kelis sykius atsikrenkštė.

– Kuria prasme neegzistuoja?

– Turima omenyje, kad jie tik išgalvota konstrukcija.

– Šit kaip...

– Be to, papasakojo supratusi, kad Ragnaras Juhansonas, tai yra tu, stokojo to, ko ji tikėjosi šiuolaikiniais tos srities tyrimams.

– Visą laiką taip sakiau. Argi neminėčiau nuo pat pradžių?

– Minėjai. Todėl dabar ji rašys disertaciją apie tai, kaip, ci-tuoju: „Silpniausi vadinamųjų liaudies namų piliečiai 1932–1945 metais ir 1969–1986 metais vyriausybės siūlymuose parlamentui buvo pateikiami kaip nenormalus nukrypimas nuo normos.“

– Tikrai pavyks, – ištarė Ragnaras.

– Bent jau finansavimo nepristigs. Ir sulauks daug dėmesio.

– Juk žinai, kad tai, ką kalbi ir kuo užsiimi, man yra pernelyg sudėtingi dalykai, Elsa. Kaip skambėjo trumpasis atsakymas?

Dukra susimąstė.

– Tu esi per daug paprastas.

– Na ir gerai, – ištarė Ragnaras. – Tada aš patenkintas.

RAGNARAS

ŠIS PASAKOJIMAS – APIE XX AMŽIAUS ŠVEDIJOS ŽMOGŲ. Tai, regis, niekuo neišsiskiriantis vyras, nors tuo pat metu paženklintas ryškios atskirties, todėl toks panašus į visuomenę, kurioje gyveno ir kurią pats formavo.

Ragnaras Juhansonas gyveno Švedijoje ir buvo švedas. Taip kartą pasakė Elsa. Jis žinojo, kad tai nėra pagyrimas. Kiek suprato, švedams atrodė paika būti švedais. Švedai yra netašyti kaimo jurgiai. Taip juos apibūdinantieji savęs tokiais nelaikė – jie skrajojo aukštybėse ploname abstrakcijų burbule, kuriame, žinoma, kalbėjo Ragnarą gimtąja kalba, bet daugiausia ją vartojo pranešti paprastoms sieloms apie jų paprastumą ir klaidingą mąstyseną bei elgseną.

Ragnarą motinos Svėjos mergautinė pavardė buvo Svenson. Ji turėjo brolių vardu Svenas. Ragnaras paprastumą laikė vertybe, todėl visai nesijautė nepatogiai, kad giminaitis iš motinos pusės yra dažnai sutinkamas mokyklinių skaitinių personažas.

Svenas ir Svėja Svensonai gimė, gyveno ir mirė Svėjų karalystėje*. Brolio ir sesers vaikystė prabėgo Jotalande, o suau-

* Švedijos pavadinimas yra kilęs iš praeityje egzistavusios Svėjų karalystės (šved. *Sveariket*).

gusių gyvenimas ir senatvė Svealande. Jų tėvai buvo Johanesas ir Linėja.

Penkerius metus palankę Elando saloje esančio Gliomingės kaimo mokyklą brolis ir sesuo parsisamdė darbininkais tenykščiuose ūkiuose. Kai Svėjai buvo devyniolika, o Svenui dvidešimt vieni, jie kartu išvyko ieškoti darbo sostinėje. Vaikinas tapo mūrininku, o mergina rūpinosi trijų pasiturinčių seserų namais Estermalme, kur šios drauge gyveno Narvos kelio gatvėje esančiuose apartamentuose.

Gero būdo, patikima ir sąžininga Svėja po kelerių metų iškėlė už Gunaro Juhansono, kuriam priklausė nedidelė transporto kompanija. Svenas taip pat rado žmoną iš aukštesnio sluoksnio – ja tapo mergina iš Ongermande ūkininkaujančios šeimos. Ši buvo vardu Merita ir turėjo kreivą šypseną, kurią proporcijas mėgstanti gamta papildė nedideliu raišavimu. Be to, ji spinduliavo aitrą pagiežą, kurią buvo galima sieti tik su stipriu nepasitenkinimu, kad visi jaunikiai iš jai derančio sluoksnio pasirinko kitas kandidates. Meritai Lind teko tenkintis Svenu Svensonu – profsąjungos aktyvistu ir Socialdemokratų darbininkų partijos nariu.

Ūkininkų dukra suprato, kad dėl igimtų trūkumų ji neturinti kito pasirinkimo, tačiau negalėdama pakęsti prasčiokiškų sutuoktinio manierų ir negrabumo pasirūpino, kad Svenas niekada nepamirštų, kuris iš jų suteikė malonę partneriui iš prastuomenės. Visas jų gyvenimas prabėgo vieno kambario bute Abrahamsberge. Virtuvė buvo tokia ankšta, kad dviese negalėdavo susėsti pavalgyti. Stovėdavo Svenas. Vyras stengdavosi kuo dažniau aplankyti Birkastane gyvenančią seserį, kur vaišindavosi Elando didžkukuliais. Ši pri-

virdavo jų tiek, kiek tik įstengdavo nuskusti bulvių. Tada abu valgydavo ir kalbėdavosi apie tai, ką prisimindavo tik jiedu.

Tekėdama už Gunaro Svėja nesigrauždama pasikeitė Svenson pavardę į Juhanson. Po metų jiems gimė sūnus, šio pasakojimo herojus. Tai įvyko nuliniais Švedijos istorijos metais – tada, kai rinkimus laimėjusi socialdemokratija perėmė iš protestantizmo visapusišką valdžią, kuri pasireiškė priežiūra, griežtumu ir individualios bei grupinės saviplakos skatinimu. Ir nepaleido jos iš savo rankų keturiasdešimt metų, per kuriuos pertvarkė Švediją iš esmės.

Juhansono transporto įmonėlė laikėsi pakenčiamai, o Svėja ir Gunaras plūšo nuo ankstauro ryto iki vėlaus vakaro. Sekmadieniais galėdavo truputį atsikvėpti, tačiau ir tai nebuvo tikras poilsis, nes arklius reikėjo šerti kasdien. Visą laiką persekiojo nerimas dėl verslo ateities, bet kartais Gunaras gaudavo ir garbingų užsakymų, kurie linksmiau nušviesdavo kasdienybę, kaip antai tą kartą, kai jam buvo patikėta rūpintis sniego kasimu prie Vyriausybės rūmų, kai Peras Albinas Hansonas susitiko su valstybinio vizito atvykusiu Norvegijos ministru pirmininku. Tą sykį Gunaras net pateko į kadrą laikraščio „Stockholms-Tidningen“ nuotraukoje.

Svėjos vyras buvo patenkintas gyvenimu ir jame užima ma vieta. Norėjo tik vieno – vykdyti savo kuklią veiklą, kad galėtų išlaikyti šeimą. Kurį laiką jie turėjo du berniukus. Gležnas ir ligotas pirmagimis Turė mirė dvejų metų, kai Ragnaras buvo dar visai kūdikis. Tačiau jaunikas atrodė sveikas ir drūtas – gimęs svėrė penkis kilogramus.

Sekmadieniais motina Svėja galėdavo išsimiegoti iki septynių, turėdavo pakankamai laiko išgerti rytinės kavos ir tikrint senam sieniniam laikrodžiui ramiai pagalvoti apie šį bei tą. Paskiau puošdavosi vienuoliktos valandos pamaldoms.

Į bažnyčią eidavo viena, nes Gunaras buvo ateistas.

KAI LIAUDIES NAMAMS IR RAGNARUI BUVO SEPTYNERI, Europoje prasidėjo karas. Tą pačią savaitę berniukas pradėjo lankyti evangelisto Mato garbei pavadintą mokyklą. Motina Svėja paaiškino sūnui, kad galimybė lankyti mokyklą yra Dievo malonė, todėl susidūrus su sunkumais niekada nevalia skųstis.

Kartą pradinėse klasėse Ragnaro mokytoja panelė Aronson patikėjo jam saugoti savo pusryčių lauknešėlį su blyneliais, kol pačiai reikėjo išeiti iš klasės sutvarkyti vieno reikalo. Apimtas nemalonaus jausmo ir blogos nuojautos berniukas padėjo dėžutę kuo toliau nuo savęs ant po aukštais langais įrengtų radiatorių. Šių viršus buvo užapvalintas ir dėžutė nuslydo ant žemės, o iškritę blyneliai aplipo žvyru ir dulkėmis. Vaikas stovėjo suakmenėjęs, žandai kaito, nutirpusį kūną užliejo karščio banga. Rinkdamas nelemtus blynus bandė ką nors sugalvoti. Jam toptelėjo mintis bėgti namo pas mamą Svėją ir paprašyti iškepti naujų, bet panelė Aronson juk tikrai grįš anksčiau?

Matė iš juoko springstančius kitus berniukus. Jų veiduose nebuvo jokios užuojautos, tik džiaugsmas dėl monotonijos pajavairinimo ir laimė, kad kaltas yra kažkas kitas.

Ragnaras mąstė, kad panelė Aronson turėjo suprasti, kaip skaudžiai gali kirsti išskyrimas iš minios. Tos mintys jo niekada neapleido. Mokytoja pakylėjo jį virš kitų ir pasakė, kad yra vertas saugoti jos blynus.

Neteisinga, kad už tvarkingumą žmogui atsidėkojama gėda ir baime, tačiau išėjo būtent taip. Buvimo geresniam už kitus kaina pernelyg didelė – tau patikimos užduotys, su kuriomis negali susidoroti. Jis galvojo, kad jei būsi kaip visi ir susiliesi su minia, tai ir nesusimausi.

Reikėjo atsikratyti gėdos priežasties: išskirtinumo, savitumo ir ypatingumo.

Mokykloje Ragnaras turėjo klasės draugą Ingvarą, kurio tėvas buvo inžinierius. Ingvaras, kaulėtas ir liesas vaikas, nuo pat pradžių žinojo, kad tės mokslus realinėje mokykloje. Jis niekada neišeidavo pažaisti su kitais futbolo ar ledo ritulio, nors draugai ir kviesdavo, kai kuriai nors komandai trūkdavo žmogaus. Kaip ir reikėjo tikėtis, Ingvaras jau pradinėse klasėse nešiojo akinius, tuo tarpu Ragnaras pasižymėjo puikiu regėjimu ir gerai išvystytu raumenynu po plonu riebalų sluoksniu.

Ant Karlbergo ežero ledo berniukai patys nusivalė keturkampį plotą, kuriame po pamokų žaisdavo ledo ritulį, o Ingvaras toliau sėdėdavo klasėje ir skaitydavo. Visą laiką kiurksojo viduje įnikęs į knygą. Ragnaras suprato, kad realinė mokykla ne jam. Ji skirta amžinai peršalusiesiems paliegėliams, kurių tėvai yra inžinieriai. Kitai rūšiai, tai, kuri buvo linkusi į studijas ir neturėjo normalaus kūno, todėl neprieštaravo nie-

kada juo nesinaudoti. Jų kūneliai buvo tik pagalbinė medžiaga, jungianti galvą su žeme, kad ši netyčia kur nors nenuklystų.

Motina Svėja buvo krūtinga, tvirto sudėjimo moteris, o tėvas Gunaras priminė pilvotą kelmą, tuo tarpu Ingvaro tėvai buvo smulkučiai ir išdžiūvę lyg pintis – jiems priartėjus prie degtukų darydavosi neramu.

Taip juos apibūdino ne Ragnaras, o žodžio kišenėje neieškantis klasės draugas. Pats Ragnaras niekada nelaidydavo piktų juokų, bet išgirdęs kitų pasakytus pokštus juokdavosi.

– Kas būtų, jei visi mokytųsi? – sakydavo jo tėvas Gunaras. – Kas tada dirbtų?

Ragnarui tai skambėjo logiškai. Vaikas norėjo pereiti į profesinę mokyklą jau po septintos klasės, bet motina Svėja privertė pasimokyti dar metus. Sūnus turėjo krimsti mokslus kiek įmanoma ilgiau. Ilgiau nei ji pati, taip norėjusi praleisti mokyklos suole daugiau nei tuos penkerius metus.

Ragnaras nepažinojo nė vieno, pasiekusio dideles aukštumas. Na taip, keli jaunesni vyrukai iš Birkastano tapo Švedijos radijo sporto žurnalistais, ir jis kartais susimąstydavo, ką turi jie, ko neturėtų jis, bet tikrai daug pasiekusio žmogaus nepažinojo. Svajonės apie tai reiškė, kad paprastumas netinka, o jis to nenorėjo. Žiemomis žaidė ledo ritulį ir porą kartų buvo pakviestas į šalies jaunių rinktinę, o gainiodamas kamuolį futbolo aikštėje mynė pajėgiausios šalyje lygos slenkstį. Vieną vasarą kvartalo komanda, kuriai jis priklausė, paskolino Ragnarą „AIK“ jauniams. Viskas atrodė labai optimistiškai. Daugelis manė, kad nors ir nuspėjamas, dėl ko varžovai ne-

sunkiai numatydamo jo užmačias, turėdamas tokią dešinę koją, būdamas stiprus, gerai matantis aikštę ir sistemingai kuriantis žaidimą, galėjo daug pasiekti saugų grandyje.

Jis slapta troško pasiekti aukštumas. Norai buvo dideli, bet per vienas rungtynes Stokholmo stadione prie kampinio gairėlės išsisuko keli ir viskas baigėsi.

Vaikinas nesuprato, kad tai pabaiga, ir likusią sezono dalį vaikščiojo į treniruotes pasiramsčiuodamas ramentais, taip norėdamas palaikyti komandą ir parodyti, kad negalvoja apie save. Vis dėlto pasveikęs ir kitą sezoną grįžęs į aikštelę bijojo vėl susižeisti, o iš išsigandusio žaidėjo mažai naudos, todėl jo paslaugų atsisakyta.

Nenorėdamas būti tokiu, kuris nesupranta, kad jo valanda praėjo, nors kiti tai mato ir jaučiasi nejaukiai, Ragnaras baigė sportinę karjerą staigiai ir anksčiau, nei reikėjo. Pasiėdavė be kovos.

Taip išėjo, kad iškeitė sporto aiškumą į būtį, kurioje žmonės vertino vieni kitus savo nuožiūra ir jausmais. Buvo įsitikinęs, kad čia jis susimaus. Taip pat ir čia.

Ir motina Svėja, ir jos sūnus gyveno persekiojami jausmo, kad žmogus turi užsitarnauti teisę gyventi. Tik štai iš ko?

Svėjai tai buvo paprastas klausimas. Jei gavai dovaną, esi skolingas tam, kas ją įteikė. Gyvenimo prasmė – atiduoti tą skolą, nesiskųsti, nebambėti ir nieko nereikalauti savo paties labui.

Ragnaras mąstė taip: jei tos dovanos teikėjas būtų Dievas Tėvas, tai jis pasakytų nereikšmingiems žmogeliukams, kad

jiems nereikia užsitarnauti teisės gyventi. Tačiau bedievio pasaulio esmė buvo nesiskųsti, nebambėti ir nieko nereikalaui savo paties labui.

„Tai melas, – mąstė jis. – Melas, kad kai kurie žmonės turi teisę egzistuoti kaip karaliai, kuriais turi rūpintis kiti.“ Tas melas buvo sugalvotas taip, kad silpnoji pusė niekada nesužinotų, ką apie tai mano stiprioji.